

Matej Bogataj

Nataša Sukič: *Otroci nočnih rož.*

Ljubljana: Škuc (Zbirka Vizibilija), 2008.

Kratkim zgodbam, kot se same imenujejo – tako se glasi podnaslov – ali še raje proznim fragmentom Nataše Sukič je na prvi pogled težko določiti skupni imenovalec. Ne samo ali predvsem zato, ker bi šlo za zelo raznovrstne prozne pristope – za zbirko okruškov lahko celo rečemo, da je v nekaterih segmentih bolj prepletena in povezana, ubrana na eno temo, kot nekatere druge; eden izmed motivov, s katerimi je sešita skupaj, je transvestit, ki ga ena izmed literarnih oseb omenja kot ženinega sorodnika in ga potem špijonira in za njim vohlja, in to nezadovoljen starejši možak, ki da ga ženini, protestanti, kot “papinca” niso sprejeli v družino; drugič imamo opis umirajočega, ki si ne upa iz stanovanja in se skoraj dobesedno duši v svojih lastnih smeteh, ker so ga anonimne grožnje in skozi okno posnet video prepričali, da nekdo s takšno oblačilno kulturo ni varen med (pred) množico, med večino; tretjič spet se na glavnem liku konstituirajo nestrpnosti, omenjajo ga med vsemi tistimi, ki jih je treba na tak ali drugačen način pospraviti, umakniti, prilagoditi svoji podobi, svoji lastni ekskluzivni normalnosti. Hočem reči, da gre za zbirko proznega drobirja, ki se včasih ohlapno zlepi v zgodbo – iz posameznih kosov se v grobem izriše nekaj takega kot zgodba, vendar ta proza ne dosega (in verjetno niti noče doseči) učinka predvsem s pripovedovanjem sklenjene in posebno učinkovito zašpiljene zgodbe.

Bolj jo povezujejo motivni drobcici. Beremo o dekletih ali ženskah, nekdanj strastnih ljubimkah, in o njunem očitno že malo odsluženem odnosu, o tesnobi in negotovosti, ki lega med njiju; vidimo ju pri vožnjah z avtom, slutimo nekdanjo bližino, ki jo je razjedel čas. Beremo, od znotraj, o umiranju ene izmed njih, pravzaprav transvestita; drugič gre za ironiziran govor o nekakšnem bratstvu in kameradih, ki so očitno malo jezni na vse skupaj in se organizirajo, da bi malo počistili ta svet – počistili priseljencev, muslimanov, tistih, ki se preoblačijo, kar vseh – in seveda je že ta obrat pripovedne perspektive spet nekaj, kar govori o stanju sveta, ki početje, ki smo ga prej

slutili kot izpostavljenost manjšin večini, opiše še z druge, nestrpne in prenapete strani. Tako lahko v *Štirih izpovedih boleznega uma* beremo točno to; štiri monologe, podnaslovljene Skrito, Zlo, Besnilo in Sovraštvo. Štirje različni govorci se, vsak iz svojih vzrokov, zaradi razočaranosti, osamljenosti, jeze, česar koli, besno in izključevalno opredeljujejo do vsega marginalnega, “pedofilov, pedrov, ciganov”, do džamije, konstituirajo se na račun še šibkejših in bolj izpostavljenih. Takrat vidimo, da je tisto, o čemer beremo kot o vzporedni motnji, recimo o hupanju mimovozečega avta, medtem ko se ljubimki mečkata v avtu na izogibališču ob cesti, prišlo v ospredje, da je pripovedna perspektiva zaostrena z glasovi tistih, ki so netolerantni, in iz teh smeri lahko trigonometrismo poglavitni interes Sukičeve, ki je skladno z namenom zbirke Vizibilija, v kateri je ta proza izšla, zavzemanje za drugačnost, predvsem za spolno orientacijo, za medspolne pojave, torej tiste, ki se izmuznejo običajnemu razumevanju dveh spolov. Gre, skratka, za opisovanje drugačnih spolnih praks, za opise zgodb tekačev na rob in čez rob spola, ki so zajeti z različnimi strategijami, vsaka drugačnost pa je izpostavljena ne vedno čisto pregledni večini in zdi se, da zbirka *Otroci nočnih rož* skoraj dobesedno sledi tisti rahlo ironični manifestativni izjavi, katerim marginalcem vse bo posvečeno njeno pisanje, in to po odstotkih pisateljskega interesa. Glede motivike in tematike so tako ti fragmenti skoraj predvidljivi, vsekakor angažirani in včasih tudi sami izključevalni in obsojajoči, kadar enako enodimenzionalno skicirajo profile pripadnikov večine; to je reakcija alternative in v tem se v zadnjih nekaj desetletjih – ne pozabimo, da recimo festival Magnus slavi četrstoletnico – ni dosti spremenilo. To govori o obeh straneh – homofobni in njenem bunkeriranju in nespravljalnosti, ki jo zdaj, po upadu budnosti teorije, pogosto predstavljajo kar psihiatri ali upokojene ravnateljice in takšni specialisti, ki bi morali biti strpnejši, pa tudi o zagatah, ki bi jih, vsaj glede literarne učinkovitosti, tudi alternativa oziroma subkultura lahko reševala z drugačnimi in novimi prijemi, z inovativno obdelavo motivov.

Vendar pa se proza Sukičeve tudi močno loči od proze drugih domačih lezbičnih avtoric in v avtorskem pogledu izstopa. Zanje je značilno, da so osebe, o katerih piše, skoraj vedno opisane, brezimne: ženska, ki jo zaznamuje in določa to ali ono, “ženska, ki se panično boji črnih lukenj in belih lis v spominu”, ženska, ki je kronično nespečna – to že kaže na depersonalizacijo, na izgubo celovitosti, na fragmentarnost, na redukcijo na eno samo lastnost, po kateri se ločimo. Ravno ta razplatenost, nepolnost in necelovitost je verjetno razlog, da so te proze bolj napokane, manj sklenjene in urejene. Ob tem pa imamo ob branju ves čas občutek tesnobe, ki včasih prehaja v apokaliptičnost; gre za nehanje posameznika, za njegova

stanja, opise občutljivosti in zdi se, da je zasledovanje in razvijanje slutenj eden močnejših vzgibov teh okruškov. Že v prvem ciklusu imamo, skoraj tako kot pri zgodbi *Lastna smrt Petra Nadasa*, v kateri glavna oseba hladno opisuje svoj infarkt, občutja in prebliske, ki so ga spremljali, pri Sukičevi umik v notranjost, v svet občutij; pripovedna instanca se skoraj ulekne v telo in tisto, kar beremo, je skoraj potopis po psihičnih po mikrokozmosu in gibanje po senzoričnih pokrajinah, za katere ne vemo – in ne moremo vedeti – kaj jih je povzročilo, so pa očitno drugačne in tudi za pripovedni glas rahlo, nenavadne; kašelj, ki mu sledi postopno vse preplavljajoča tema, “kot okruški kometov, ki so se razleteli ob dotiku z atmosfero planeta, mi nasproti prihajajo koščki obrazov, ki jih sestavljam v znanje”, znajde se, kot sama ugotavlja, v nekakšnem vzporednem svetu, skrčena na nesnovno točko zavesti, nikjer ni nikogar, razen orjaških plezalk. Vendar potem sledi refleksija, da gre za eksperiment, in potem jih nekaj, enega filmskega in enega nacističnega, in tako naprej. Neznano in z neznanim povzročeno stanje, potovanje po svojih občutkih; jasno, smo v stanju izredne občutljivosti, izostrene zavesti o svojem telesu in njegovi ranljivosti, na tistih področjih, na katerih potem um proizvaja različne scenarije in preigrava možnosti, kaj se je zgodilo in kaj se bo iz tega razvilo, na področju, ki je blizu grozi in tesnobi in zavesti, da se lahko vse skupaj brez opozoril neha in ni zadaj nič. Ta uvodni niz fragmentov potem res zavije na področje diagnostike, v spomine o zatrdlini ob bradavici, v družinsko anamnezo, in tudi zbirka se konča z materino smrtjo v bolnišnici. V nekaterih zgodbah je umiranje ali pa životarjenje sestavni del sicer drugam obrnjene pripovedi; vmes je kup opozoril, da smo v svetu tik pred koncem, pred izbrisom posameznika in včasih kar vsega sveta. Čudežne srebrne kapsule, ki jih prevažajo v eni izmed zgodb, dajo slutiti svet, ki je do konca onesnažen; neka druga zgodba govori o množičnem eksodusu človeštva na enega izmed planetov, na katerem bodo životarili v negostoljubni atmosferi, in o odločitvi možaka, da se tega ne gre, da bo rajši kar počakal.

Atmosfera v *Otrocih nočnih rož* je tesnobna, hiperurbana in do konca poseljena; to je svet ob koncu časov, tudi erotika, ki je bolj spomin na minulo, je krčevita in občutek imamo, da gre za planet in njegove prebivalce v agoniji, da so to zapisi zadnjih ljudi ali pa vsaj zadnjih svoje vrste v svetu, iz katerega izginja občutljivost, razen morda med redkimi izbranimi in seveda marginaliziranimi. To Sukičevo sicer oddaljuje od njenih vrstnic, jo pa postavlja v bližino po izvoru sorodnih, le bolj z bližajočo se vojno in vesplošnim nasiljem prežetih okruškov Lele B. Njatin iz časov prvega vala alternative v osemdesetih.